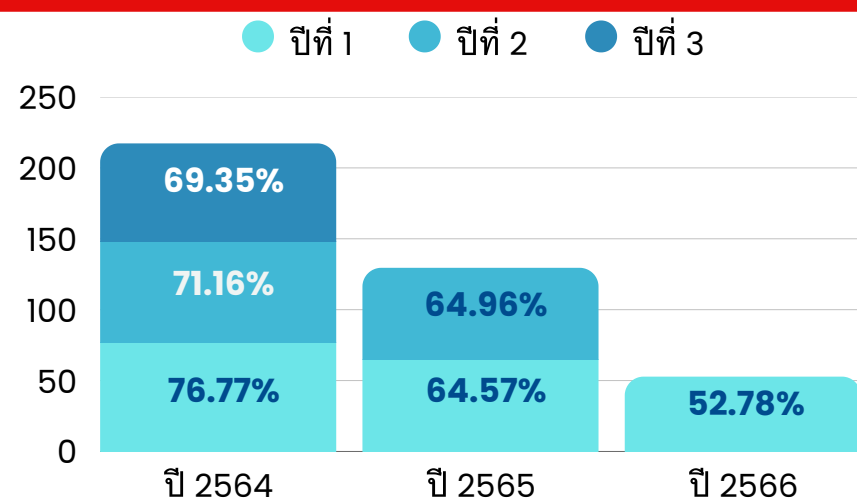

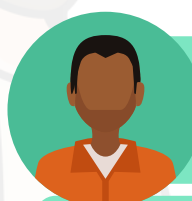
ปัญหายาเสพติดในประเทศไทย

สถิติการกระทำผิดซ้ำ

ประเด็นปัญหา

- ❖ การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน
- ❖ การติดตามดูแลหลังการบำบัดไม่ต่อเนื่อง
- ❖ การบูรณาการระหว่างหน่วยงานไม่มีประสิทธิภาพ
- ❖ การตีตราทางสังคมที่ยังคงมีอยู่

กลุ่มเป้าหมาย

- เยาวชนในการควบคุม
- ผู้ฟื้นฟูประพฤติ
- ผู้ฟื้นฟูโทษ

GUIDE

แนวทางการจัดการ

ฟื้นฟูการลงโทษ

- ชุมชนบำบัด
- ศาสนา
- การบำบัด

มาตรการควบคุมตัว

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
- กรมราชทัณฑ์
- กรมคุมประพฤติ

โครงการที่นำเสนอ / นวัตกรรมที่ได้

- โครงการชุมชนบำบัดยาเสพติดอย่างยั่งยืน (Sustainable Community-Based Drug Treatment)
- โครงการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกลุ่มเยาวชน โดยสถาบันศึกษาปอเนาะผ่านมิติศาสนาอิสลาม ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
- แนวคิดเรื่อง “ยุติธรรมชุมชน”
- การสร้างต้นแบบ (Model) ของสถานบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
- แนวทางการแก้ไขปัญหาคriminalกระทำผิดซ้ำเกี่ยวกับคดียาเสพติด โดยการใช้ระบบพี่เลี้ยง (Mentor System)

บทสรุปผู้บริหาร

หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ ๑๖ (ยธส.๑๖)

หัวข้อ : นวัตกรรมในการแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืน

ปัญหาเสพติดในประเทศไทยเป็นวิกฤตซ้ำซากที่ทำลายความสามารถของระบบยุติธรรมและโครงสร้างสังคมมาโดยตลอด แม้รัฐจะดำเนินการบำบัดและฟื้นฟูผู้กระทำผิดอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงพบอัตราการกระทำผิดซ้ำในระดับสูง ซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างในกลไกการป้องกัน ฟื้นฟู และการคืนคนดีสู่สังคม โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน จากข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ มีการรายงานผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดกว่า ๒๒๕,๐๐๐ คน แต่มีอัตราการกลับไปเสพซ้ำสูงถึงร้อยละ ๓๐-๗๐ โดยกรณีการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน พบว่าทุกรายที่เข้าสู่กระบวนการของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการยุติธรรมแล้วในปริมาณประมาณต่างๆ เมื่อจำแนกตามฐานความผิดในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในปริมาณประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ พบว่าการกระทำผิดซ้ำภายในการติดตามปีที่ ๑ มีจำนวนร้อยละ ๗๖.๗๗ ปีที่ ๒ มีจำนวนร้อยละ ๗๑.๑๖ ปีที่ ๓ มีจำนวนร้อยละ ๖๙.๓๕ ส่วนในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ พบว่าการกระทำผิดซ้ำภายในการติดตามปีที่ ๑ มีจำนวนร้อยละ ๖๔.๕๗ ปีที่ ๒ มีจำนวนร้อยละ ๖๔.๙๖ และในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ พบว่าการกระทำผิดซ้ำภายในการติดตาม ปีที่ ๑ มีจำนวนร้อยละ ๕๒.๗๘ จากข้อมูลข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าแม้จะมีกระบวนการแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูในระหว่างการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนการติดตามภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการแล้วก็ตาม อัตราการกระทำผิดซ้ำยังคงอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญ ปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพของมาตรการทางกฎหมายและกลไกการฟื้นฟูผู้กระทำผิดของกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดและการกระทำผิดซ้ำในประเทศไทย อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ ๑๖ (ยธส.๑๖) ได้บูรณาการองค์ความรู้จากหลักสูตรฯ ตลอดจนประสบการณ์จากคณะวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อประมวลผลและจัดทำโครงการของแต่ละกลุ่มในภาพรวมของงาน ยธส.รุ่นที่ ๑๖ โดยเสนอในประเด็นปัญหาของการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังในสังคม โดยพบว่าปัญหาดังกล่าวครอบคลุมหลายมิติ ทั้งกระบวนการป้องกัน การปราบปราม และการบำบัดฟื้นฟู อุปสรรคสำคัญ ได้แก่ การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน การติดตามดูแลหลังการบำบัดไม่ต่อเนื่อง การบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และการตีตราทางสังคมที่ยังคงมีอยู่ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้ระบบยุติธรรมต้องรับภาระในการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดซ้ำ ส่งผลให้เกิดต้นทุนทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับสูง ระบบการบำบัดส่วนใหญ่ยังอยู่ภายใต้การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก โดยเฉพาะโรงพยาบาลและสถานบำบัดของรัฐ โดยยังขาดการเชื่อมโยงกับชุมชนและภาคประชาสังคมที่ไม่เข้มแข็งพอ และการบูรณาการระหว่างหน่วยงานไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การทำงานแบบแยกส่วนระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสำนักงาน ป.ป.ส. ยังเป็นอุปสรรคต่อความต่อเนื่องในการดูแลผู้ติดยาเสพติด จากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ พบว่าการขาดการบูรณาการดังกล่าว เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดช่องว่างในการให้บริการและการใช้ทรัพยากรอย่างซ้ำซ้อน และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การตีตราทางสังคม (Social Stigma) ยังคงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ผู้ติดยาเสพติดและผู้ผ่านการบำบัด ทั้งในกลุ่มเยาวชนและผู้ต้องขังที่ต้องเผชิญ โดยจากการศึกษาของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีข้อมูล

สนับสนุนว่าร้อยละ ๖๘ ของผู้ผ่านการบำบัดประสบปัญหาการติดยาจากสังคม ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการหางาน การเข้าถึงบริการสาธารณะ และการกลับคืนสู่สังคมอย่างปกติ สำหรับเด็กและเยาวชน ปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่นำไปสู่การกระทำผิดซ้ำเกี่ยวกับยาเสพติดอีกภายหลังสิ้นสุดกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การไม่ได้รับการยอมรับจากชุมชน การขาดโอกาสทางการศึกษาเนื่องจากฐานะยากจน การไม่ได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษาหรือเรียนไม่ทันเพื่อน การว่างงาน ขาดทุนประกอบอาชีพ ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ไม่มีที่อยู่อาศัยถาวร รวมถึงสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่เอื้อต่อการฟื้นฟูและกลับเข้าสู่สังคมอย่างปกติ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนามาตรการยุติธรรมทางเลือกเพิ่มมากขึ้น เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำและเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมได้โดยไม่ผ่านกระบวนการจองจำ มาตรการดังกล่าวมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูอย่างมีมนุษยธรรม และส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการฟื้นฟูให้แก่ เยาวชนที่ผ่านการบำบัด ผู้พ้นคุมประพฤติ และผู้ต้องขังที่พ้นโทษ ในการกลับคืนสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่องมากขึ้น ไม่ได้สิ้นสุดลงเมื่อพ้นระยะเวลาการควบคุมตามกฎหมาย หากแต่ให้การติดตามในระยะเปลี่ยนผ่านกลับคืนสู่สังคมซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเข้มแข็งอีกด้วย เนื่องจากเป็นช่วงที่มักจะมีปัญหาเกี่ยวกับความท้าทายทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ แม้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความมุ่งมั่นตั้งใจและวางแนวทางฟื้นฟูในเชิงระบบแล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดจำนวนมาก โดยเฉพาะในระดับพื้นที่ซึ่งหน่วยงานในชุมชนยังขาดกลไกสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ การบูรณาการระหว่างภาคส่วนยังไม่ทั่วถึง และยังไม่สามารถสร้างแรงจูงใจหรือโอกาสใหม่ที่ยั่งยืนให้แก่ผู้พ้นโทษได้อย่างเป็นรูปธรรม

ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ ๑๖ (ยธส.๑๖) จึงได้ร่วมกันวิเคราะห์ และเสนอแนวทางนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนการฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้เกิดความยั่งยืน โดยมุ่งเน้นไปที่กระบวนการบำบัดฟื้นฟู การมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนากลไกต้นแบบที่สามารถขยายผลได้ในวงกว้างดังต่อไปนี้

๑. ชุมชนบำบัดยาเสพติดอย่างยั่งยืน (Sustainable Community-Based Drug Treatment) หมายถึง แนวทางการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่ใช้ชุมชนเป็นฐานหลักในการดำเนินงาน โดยบูรณาการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ควบคู่กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม สร้างกลไกความยั่งยืนทางการเงินและการบริหารจัดการ รวมถึงการวางระบบบริหารจัดการที่ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว
๒. แนวคิดเรื่อง “ยุติธรรมชุมชน” (Community Justice) การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในระดับพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับความร่วมมือ ความรับผิดชอบร่วมกัน และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากทุกภาคส่วน แนวทางนี้ได้จำกัดอยู่เพียงการบังคับใช้กฎหมายในเชิงลงโทษ หากแต่เปิดกว้างสำหรับการพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (people-centered justice) โดยเน้นการสร้างระบบที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง การออกแบบและขับเคลื่อนนโยบายยุติธรรมชุมชนจึงจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในบริบทของพื้นที่ การเสริมพลังให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง และการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับภาครัฐ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างอำนาจหน้าที่ของรัฐกับการมีส่วนร่วมของประชาชน อันจะนำไปสู่ระบบยุติธรรมที่ยั่งยืนและมีความหมายในระดับรากฐานของสังคมอย่างแท้จริง

๓. การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกลุ่มเยาวชน โดยอาศัยสถาบันศึกษาปอเนาะผ่านมิดิศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นทางเลือกหนึ่งที่ครอบครัวของผู้ติดยาเสพติดสามารถนำเยาวชนที่ติดยาเสพติดมาเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู เพื่อลดความเสี่ยงต่อการถูกจับกุม และต้องเข้าสถานบำบัดฟื้นฟูของรัฐ ซึ่งจะทำให้ต้องห่างไกลครอบครัว ศึกษาหาความต่อเนื่อง และการห่างไกลหลักศาสนาอิสลามซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินชีวิตของมุสลิมที่ดี นอกจากนี้ การที่สถาบันศึกษาปอเนาะนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ยังสอดคล้องกับบริบทสังคมของพื้นที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และเชื่อมั่นว่าเมื่อบุตรหลานของตนผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วจะกลับมาใกล้ชิดกับศาสนามากขึ้น จะสามารถเลิกยาเสพติดได้ และกลับสู่สังคมอย่างมั่นใจ
๔. การสร้างต้นแบบ (Model) ของสถานบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และการส่งเสริมบุคคลุมความประพฤติต้นแบบ ซึ่งหมายถึง บุคคลซึ่งเคยอยู่ภายใต้การคุมความประพฤติตามคำสั่งของศาล และภายหลังจากพ้นการควบคุมตามระยะเวลาที่กำหนด ได้ประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม แสดงออกถึงการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม สามารถใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ และยังมีบทบาทในการเป็นแบบอย่างหรือแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ที่อยู่ในกระบวนการคุมความประพฤติ หรือผู้พ้นโทษรายอื่น ๆ อาจมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชนหรือศูนย์ยุติธรรมชุมชน และได้รับการยอมรับจากคนรอบข้างว่าเป็นตัวอย่างของผู้ที่สามารถ “เปลี่ยนโอกาสที่สองให้เป็นโอกาสที่ดีที่สุด” ได้อย่างแท้จริง
๕. การใช้ระบบพี่เลี้ยง (Mentor System) โดยให้บุคคลซึ่งมีความเข้าใจและมีจิตอาสาเข้ามา มีบทบาทในการดูแล ให้คำแนะนำ และติดตามผู้พ้นโทษอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานของระบบพี่เลี้ยง ONE MAI เป็นนวัตกรรมผ่าน application ที่ประกอบด้วย ๕ ด้าน คือ ๑) การจับคู่ “พี่เลี้ยง” กับ “ผู้พ้นโทษ” ๒) การขอคำปรึกษาแบบใกล้ชิด ๓) การติดตามความก้าวหน้า ๔) การหาข้อมูลและบริการสำคัญใกล้ตัว และ ๕) การให้กำลังใจจากคนที่เคยผ่านจุดเดียวกัน ระบบพี่เลี้ยง ONE MAI จะเป็นกลไกที่สำคัญที่อาศัยความสัมพันธ์ ความเข้าใจ และการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ช่วยสนับสนุนให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสเปลี่ยนแปลงตนเอง กลับมาเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของสังคมได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเหล่านี้มุ่งเน้นการสร้าง “ระบบนิเวศเพื่อการฟื้นฟู” ที่มีความยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน การบูรณาการข้ามหน่วยงาน การสร้างกลไกความยั่งยืนทางการเงินและการบริหารจัดการ ผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นเครื่องมือขับเคลื่อน หากร่วมกันดำเนินการอย่างจริงจัง จะสามารถลดจำนวนคดียาเสพติดในระบบยุติธรรมลงได้ร้อยละ ๒๕-๓๐ และก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่า ๑๕,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี จากการลดต้นทุนทางกระบวนการยุติธรรมและการดำเนินคดีดังกล่าว